

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล กศ.บ., กศ.ม., M.A., Ph.D.

สุเทพ จิตรชื่น กศ.บ., กศ.ม.

บุญรัตน์ รอดตา ศษ.บ.

มนัสวี ภูฏาพิสุทธ์ ศศ.บ., M.A.

ผู้ตรวจ

ผศ.จรรยาภรณ์ เชิดพุทธ กศ.บ., กศ.ม.

ธนาลัย ลิ้มปรตน์ศิริ อ.บ. (เกียรตินิยม), MA.T.

เวรดี สุขอร่าม ศศ.บ.

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์ กศ.บ., กศ.ม.

สมพร อ่อนน้อม พร.บ. (เกียรตินิยม), นศ.บ.

นฤภรณ์ กมลนฤเมธ ศศ.บ.

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

วัฒนาพานิช สารานุกรม

๒๑๖-๒๒๐ ถนนบำรุงเมือง แขวงสำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒ ๒๒๒ ๙๓๙๔ • ๐๒ ๒๒๒ ๕๓๗๑-๒ FAX ๐๒ ๒๒๕ ๖๕๕๖ • ๐๒ ๒๒๕ ๖๕๕๗

email: info@wpp.co.th

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย
 ห้ามละเมิด ทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่
ส่วนหนึ่งส่วนใด เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

ผู้เรียบเรียง

รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

สุเทพ จิตร์ชื่น

บุญรัตน์ รอดตา

มนัสวี ญักุลาพิสุทธิ์

ผู้ตรวจ

ผศ.จรรยาภรณ์ เชิดพุทธร

ธนาลัย ลิ้มปรัตน์ศิริ

เรวดี สุขอร่าม

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์

สมพร อ่อนน้อม

นฤชภรณ์ กมลนฤเมธ

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-974-18-7938-0

พิมพ์ที่ บริษัท โรงพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด นายเริงชัย จงพิพัฒน์สุข กรรมการผู้จัดการ

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เล่มนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสำคัญตามที่ต้องการ ทั้งด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำประโยชน์ให้สังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ เล่มนี้ยึดแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้หลักการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยพัฒนานักเรียนแบบองค์รวมอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการความคิดรวบยอด ที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้ตามศักยภาพสมอง (Brain-based Learning) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ให้ตรงกับรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) เน้นทักษะที่สร้างเสริมความเข้าใจที่คงทนของนักเรียน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ปลายทางที่ต้องการให้เกิดตามหลักสูตร

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ เล่มนี้จะสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เล่มนี้ได้ออกแบบให้มีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑ **ตัวชี้วัดชั้นปี** ระบุเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยแยกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง (ตามหนังสือที่ ศธ ๐๔๐๑๐/ว ๑๕๔๓ ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖) ซึ่งตัวชี้วัดระหว่างทางพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีดำ ส่วนตัวชี้วัดปลายทางพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีฟ้า
- ๒ **สาระการเรียนรู้** เป็นหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่นักเรียนจะได้เรียนรู้
- ๓ **ประโยชน์จากการเรียนรู้** บอกประโยชน์ที่นักเรียนจะได้จากการเรียนรู้
- ๔ **คำถามนำ** เป็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ
- ๕ **เนื้อหา** นำเสนอเนื้อหาตามหลักสูตร เนื้อหาบางเรื่องอาจนำเสนอโดยใช้ภาพ ตาราง แผนภูมิ แผนที่ แผนที่ความคิด เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ และประกอบด้วยส่วนอื่น ๆ เช่น
 - ๕.๑ คำสำคัญ ระบุคำสำคัญโดยพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีฟ้าต่างจากตัวพื้นแทรกอยู่ในเนื้อหา
 - ๕.๒ เรื่องน่ารู้ เป็นความรู้เพิ่มเติมที่นักเรียนควรรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ได้เรียน
 - ๕.๓ แหล่งสืบค้นความรู้ เป็นแหล่งความรู้ รวมทั้งเว็บไซต์สำหรับสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม
- ๖ **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** เป็นกิจกรรมให้นักเรียนทำเมื่อจบเนื้อหาในการเรียนแต่ละหัวข้อ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน
- ๗ **บทสรุป** สรุปเนื้อหาสำคัญ โดยจัดทำเป็นความเรียง เพื่อให้นักเรียนใช้ทบทวนความรู้
- ๘ **กิจกรรมเสนอแนะ** เป็นกิจกรรมที่นำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาบูรณาการในการปฏิบัติกิจกรรม
- ๙ **การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน** เป็นตัวอย่างสถานการณ์การนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
- ๑๐ **คำถามทบทวน** เป็นคำถามเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้
- ๑๑ **ท้ายเล่ม** ประกอบด้วย
 - ๑๑.๑ บรรณานุกรม เป็นรายชื่อหนังสือ เอกสาร หรือเว็บไซต์ที่ใช้ประกอบการเขียน
 - ๑๑.๒ อภิธานศัพท์ เป็นการนำคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหา มาอธิบายและจัดเรียงตามลำดับตัวอักษร

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ หลักฐานทางประวัติศาสตร์

๑

๑. ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ๒
๒. หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา
และสมัยธนบุรี ๓
๓. วิธีการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ๕
๔. การตีความหลักฐาน ๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ พัฒนาการของ อาณาจักรอยุธยา

๑๓

๑. การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา ๑๔
๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรือง
ของอาณาจักรอยุธยา ๑๙
๓. พัฒนาการด้านการเมืองการปกครองสมัยอยุธยา ๑๙
๔. พัฒนาการด้านเศรษฐกิจสมัยอยุธยา ๒๘
๕. พัฒนาการด้านสังคมสมัยอยุธยา ๓๖
๖. พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
สมัยอยุธยา ๔๒
๗. ความเสื่อมของอาณาจักรอยุธยา ๕๕
๘. ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยา ๕๗
๙. บุคคลสำคัญสมัยอยุธยา ๖๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พัฒนาการของอาณาจักรธนบุรี ๓๗๘

๑. การกู้เอกราชและการสถาปนาอาณาจักรธนบุรี.....๓๗
๒. พัฒนาการด้านการเมืองการปกครองสมัยธนบุรี..... ๔๓
๓. พัฒนาการด้านสังคมและเศรษฐกิจสมัยธนบุรี..... ๔๘
๔. พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
สมัยธนบุรี.....๔๐
๕. การสิ้นสุดสมัยธนบุรี..... ๔๓
๖. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยธนบุรี..... ๔๔
๗. บุคคลสำคัญสมัยธนบุรี.....๔๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ พัฒนาการของภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชีย ๑๐๒

๑. ภูมิภาคเอเชียตะวันออก..... ๑๐๓
๒. ภูมิภาคเอเชียใต้ ๑๑๑
๓. ภูมิภาคเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ ๑๑๖
๔. ภูมิภาคเอเชียกลาง๑๒๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ แหล่งอารยธรรมโบราณ ในเอเชีย ๑๒๘

๑. อารยธรรมจีน ๑๒๙
๒. อารยธรรมอินเดีย ๑๓๔
๓. อารยธรรมเมโสโปเตเมีย..... ๑๔๐
๔. แหล่งมรดกโลกในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ..๑๔๒

บรรณานุกรม ๑๔๙

อภิธานศัพท์ ๑๕๒

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

หลักฐานทาง ประวัติศาสตร์

ตัวชี้วัดชั้นปี

๑. ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ (ส ๔.๑ ม. ๒/๑)
๒. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (ส ๔.๑ ม. ๒/๒)
๓. เห็นความสำคัญของการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ (ส ๔.๑ ม. ๒/๓)

สาระการเรียนรู้

๑. ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
๒. หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี
๓. วิธีการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์
๔. การตีความหลักฐาน

ประโยชน์จากการเรียนรู้

- นำความรู้ที่ได้จากการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์และใช้ในการติดตามข่าวสารและเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

คำถามนำ

- การประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาศาสตร์ประวัติศาสตร์อย่างไร

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ ร่องรอยการกระทำของมนุษย์ในอดีตที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เราใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อการสืบค้นความจริง ข้อเท็จจริงของเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับสังคมมนุษย์ในอดีต ถ้าไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์การศึกษาทางประวัติศาสตร์ก็จะไม่สามารถสืบค้นความจริงจากอดีตได้

๑. ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์แบ่งตามลักษณะของหลักฐานได้ ๒ ประเภท คือ หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ งานศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น โบราณวัตถุ โบราณสถาน และหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น จารึก จดหมายเหตุ พงศาวดาร ซึ่งเขียนเป็นตัวหนังสือ

ถ้าแบ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามความสำคัญของหลักฐานแบ่งได้ ๒ ประเภท เช่นเดียวกัน คือ **หลักฐานชั้นต้น** เป็นหลักฐานที่เขียนหรือสร้างขึ้นในสมัยที่เกิดเหตุการณ์โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ และ**หลักฐานชั้นรอง** เป็นหลักฐานที่เขียนหรือสร้างขึ้นหลังจากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว โดยที่ผู้เขียนหรือผู้สร้างไม่ได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์

แผนภูมิแสดงประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

๒. หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี

๒.๑ ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา

หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาที่สำคัญ ได้แก่

๑. จารึก เป็นหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรที่แกะสลักตัวอักษรลงบนวัตถุแข็ง เช่น หิน แผ่นทอง เงิน ในสมัยอยุธยามีหลักฐานประเภทจารึกที่สำคัญ เช่น ศิลาจารึกวัดจุฬามณี

๒. พระราชพงศาวดาร เป็นบันทึกเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในด้านต่าง ๆ อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) พระราชพงศาวดารที่ยังไม่ผ่านกระบวนการชำระในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ให้ข้อมูลตามที่ผู้บันทึกเดิมเขียนไว้ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ พระราชพงศาวดารความเก่า จ.ศ. ๑๑๓๖ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหอสมุดวชิรญาณ

๒) พระราชพงศาวดารที่ผ่านกระบวนการชำระ คือ มีการตรวจสอบแก้ไขในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ทำให้เนื้อความและจุดประสงค์แตกต่างไปจากเดิม เช่น

- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาต)
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับสมเด็จพระพนรัตน์
- พระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน
- พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา

เรื่องน่ารู้

ชื่อพระราชพงศาวดารมีที่มาจากต่าง ๆ กัน เช่น

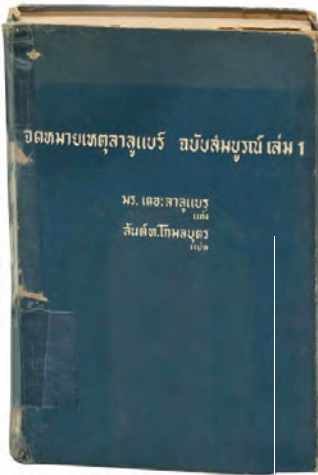
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ มาจากชื่อของหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ซึ่งเป็นผู้ค้นพบแล้วนำมาถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
- พระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน ตั้งชื่อตามแหล่งที่มา
- พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ได้ชื่อเช่นนี้เพราะรัชกาลที่ ๔ ทรงตรวจแก้ไข และมีลายพระหัตถ์ของพระองค์กำกับที่มุมกระดาษ

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา
ต้นฉบับมีลายพระหัตถ์รัชกาลที่ ๔ ทรงตรวจแก้ไข

๓. จดหมายเหตุโหร เป็นงานของโหรประจำราชสำนัก ได้บันทึกพระราชกรณียกิจและเหตุการณ์สำคัญในบ้านเมืองตามลำดับวันที่เกิดเหตุการณ์ โดยสรุปสั้น ๆ

ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก
ของกรมศิลปากร รวบรวมจดหมายเหตุโหร
พงศาวดาร พระราชพงศาวดารหลายฉบับ
ศิลาจารึกบางหลักและหลักฐานอื่น ๆ
ที่จัดพิมพ์แล้วมี ๑๑ เล่ม

จดหมายเหตุลาลูแบร์

๔. จดหมายเหตุชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่ชาวยุโรปเดินทางเข้ามาในอาณาจักรอยุธยาเขียนขึ้น เช่น จดหมายเหตุฟานฟลีต (วันวลิต) ของเยเรเมียส ฟาน ฟลีต ชาวฮอลันดา จดหมายเหตุของโยสต์ สเคาเติน พ่อค้าชาวฮอลันดา จดหมายเหตุลาลูแบร์ ของซีมง เดอ ลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศส ส่วนจดหมายเหตุของชาวตะวันตกที่ใช้อ้างอิงบ่อย ได้แก่ จดหมายเหตุจีน เช่น หมิงสี่อู่ หรือจดหมายเหตุประจำรัชกาลของจีนในราชวงศ์หมิง มีข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อระหว่างจีนกับกรุงศรีอยุธยา

๕. วรรณกรรม สมัยอยุธยามีวรรณกรรมหลายเรื่องที่ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เช่น ลิลิตโองการแช่งน้ำ หรือประกาศแช่งน้ำโคลงห้า กล่าวถึงคำประกาศของกษัตริย์ที่พราหมณ์ใช้อ่านในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ลิลิตยวนพ่าย กล่าวถึงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ทำสงครามชนะพระเจ้าติโลกราชเมืองเชียงใหม่ที่ยกทัพมาชิงหัวเมืองฝ่ายเหนือ

๖. หลักฐานทางโบราณคดีและศิลปกรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่สร้างในสมัยอยุธยาซึ่งมีจำนวนมาก

๒.๒ ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยธนบุรี

๑. พระราชพงศาวดาร เช่น พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึงพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และเหตุการณ์ในสมัยธนบุรี

๒. เอกสารชาวต่างชาติ เช่น ชิงสี่อู่ หรือจดหมายเหตุประจำรัชกาลของจีนในราชวงศ์ชิง กล่าวถึงการติดต่อระหว่างสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับราชสำนักราชวงศ์ชิงของจีน มีข้อมูลเกี่ยวกับสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี
ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

๓. บันทึกจากเรื่องบอกเล่า เช่น จดหมายเหตุความทรงจำกรมหลวงนรินทรเทวี กล่าวถึงเรื่องราวก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ และเหตุการณ์สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๓. วิธีการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ในการศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราต้องรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังศึกษามาให้ครบถ้วน ทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง ต่อจากนั้นจึงตรวจสอบประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานนั้นทีละชิ้น แล้วเลือกข้อมูลที่เชื่อถือได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วิธีการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การประเมินภายนอก และการประเมินภายใน

๓.๑ การประเมินภายนอก

การประเมินภายนอก
หรือการวิพากษ์ภายนอก

การพิจารณาจากลักษณะภายนอกของหลักฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รู้จักตัวหลักฐานนั้นเป็นอย่างดี รวมทั้งรู้ว่าเป็นหลักฐานจริงหรือปลอม

สิ่งที่ควรพิจารณา ได้แก่

๑. **อายุของหลักฐาน** การรู้ว่าหลักฐานสร้างหรือเขียนขึ้นเมื่อไร ทำให้เราตีความสำนวนภาษาที่ใช้ได้ถูกต้อง และเข้าใจสิ่งที่หลักฐานกล่าวถึงโดยอาศัยสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ของยุคสมัยนั้นมาประกอบ

๒. **ผู้สร้างหรือผู้เขียนหลักฐาน** การรู้ว่าใครเป็นผู้สร้างหรือผู้เขียนหลักฐานทำให้เราสืบค้นได้ว่า ผู้สร้างหลักฐานนั้นมีภูมิหลังอย่างไร เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเหตุการณ์หรือไม่ มีอคติต่อสิ่งที่สร้างหรือเขียนขึ้นหรือไม่

๓. **จุดมุ่งหมายของหลักฐาน** การรู้จุดมุ่งหมายของหลักฐานช่วยให้ประเมินความน่าเชื่อถือได้ เช่น พระราชพงศาวดารมักยกย่องสรรเสริญพระมหากษัตริย์มากเป็นพิเศษ อาจมีการกล่าวถึงเรื่องเหนือธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพระบารมี รายงานผลงานของรัฐบาลย่อมเน้นเฉพาะด้านที่รัฐบาลทำสำเร็จ

๔. **รูปแบบของหลักฐาน** หลักฐานเป็นจำนวนมากไม่ใช่หลักฐานดั้งเดิม แต่ผ่านการคัดลอกต่อ ๆ กันมาจึงเกิดความคลาดเคลื่อนได้ หลักฐานประเภทพระราชพงศาวดารที่ผ่านการชำระมักมีการเปลี่ยนแปลง ตัดทอนหรือเพิ่มเติมเนื้อหาความโดยอ้างอิงจากหลักฐานต่าง ๆ อาจมีการแก้ไขสำนวนโวหาร รวมทั้งแทรกทัศนคติของช่วงเวลาที่มีการชำระพระราชพงศาวดารนั้นลงไปด้วย ทำให้ข้อมูลผิดไปจากหลักฐานเดิม

สรุปได้ว่า การประเมินภายนอกของหลักฐาน ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องตั้งคำถามว่า หลักฐานแต่ละชิ้นสร้างเมื่อไร ใครเป็นผู้สร้าง สร้างทำไม และรูปเดิมของหลักฐานเป็นอย่างไร และถ้าเป็นหลักฐานประเภทศิลปกรรม โบราณวัตถุที่เคลื่อนย้ายได้ ก็ควรรู้ด้วยว่าสร้างที่ไหน แล้วใช้เฉพาะหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่ของปลอม เพื่อนำไปประเมินภายในต่อไป

ตัวอย่างการประเมินภายนอกของหลักฐาน

กรณีที่เราต้องการศึกษาว่า พระวิหารวัดจุฬามณีสร้างขึ้นเมื่อไร เราต้องรวบรวม หลักฐานสมัยอยุธยาที่เกี่ยวข้อง เช่น ศิลาจารึกวัดจุฬามณี พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐฯ พระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับจันทนумаต (เจิม)

เมื่อได้หลักฐานเราสามารถพิจารณาเพื่อประเมินลักษณะภายนอกของหลักฐานว่า ใครเป็นผู้เขียน หลักฐานสร้างขึ้นเมื่อไร ดังนี้

- ศิลาจารึกวัดจุฬามณี ค้นพบฝังอยู่กับผนังบริเวณซุ้มพระปรารักษ์วัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก สร้างโดยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จุลศักราช ๑๐๔๓ (พ.ศ. ๒๒๒๔) ถือเป็นหลักฐานชั้นต้น เนื่องจากสร้างขึ้นในสมัยช่วงเวลาของกรุงศรีอยุธยา
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ เขียนขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๔๒ (พ.ศ. ๒๒๒๓) ตรงกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นการเขียนลำดับเหตุการณ์โดยสังเขปตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๖๗-๒๑๔๗ ถือเป็นหลักฐานชั้นต้น
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับจันทนумаต (เจิม) เขียนขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๕๗ (พ.ศ. ๒๓๓๘) และพระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน เขียนขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๖๙ (พ.ศ. ๒๓๕๐) ทั้งสองฉบับเป็นพระราชพงศาวดารเกี่ยวกับกรุงศรีอยุธยาที่เรียบเรียงขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ จึงถือเป็นหลักฐานชั้นรอง

๓.๒ การประเมินภายใน

การประเมินภายใน
หรือการวิพากษ์ภายใน

การพิจารณาสาระที่อยู่ในหลักฐานว่าบอกเรื่องราวอะไรบ้าง แล้วตรวจสอบสาระที่ได้กับหลักฐานชิ้นอื่น ๆ ว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

เมื่อประเมินภายนอกของหลักฐานแล้ว เราจึงนำหลักฐานที่ได้มาประเมินเนื้อหาภายใน หลักฐานว่าบอกเรื่องราวอะไรบ้าง มีข้อมูลที่เราต้องการหรือไม่ และนำมาตรวจสอบเปรียบเทียบกับข้อมูลภายในหลักฐานทุกชิ้น ดังนี้

- ศิลาจารีวัดจุฬามณีมีการกล่าวถึงการสร้างพระวิหารวัดจุฬามณีสืบคำอ่านต่อไปนี้

คำอ่านศิลาจารีวัดจุฬามณี

ลู่ (จุล) ศักราช ๘๒๖ ปีวอกนักษัตร อันดั้นนั้น สมเด็จพระรามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถ บพิตร เป็นเจ้า ให้สร้างอารามจุฬามณี ที่จะเสด็จออกทรงมหาภิเนษกรรม ณ หน่นั้นเอกราชสามเมือง คือ พระญาล้านช้าง แลมหาราชพระญาเชียงใหม่ แลพระญาหงสาวดี ชมพระราชศรีท้าวที่แต่งเครื่องอัฐบริวาร ให้มาถวาย

- พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ มีข้อมูลระบุถึงการสร้างพระวิหารวัดจุฬามณีสืบคำอ่านต่อไปนี้

พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ

ศักราช ๘๒๖ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๐๘) สมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า สร้างพระวิหารวัดจุฬามณี

- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับจันทนุมาศ (เจิม) และพระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน ทั้งสองฉบับมีข้อมูลระบุถึงการสร้างพระวิหารวัดจุฬามณีสืบคำอ่านต่อไปนี้

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับจันทนุมาศ (เจิม)

ศักราช ๘๑๐ ปีมะโรงสมฤทธิศก (พ.ศ. ๑๙๙๑) สมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า สร้างพระวิหารวัดจุฬามณี

พระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน

ศักราช ๘๑๐ ปีมะโรงสมฤทธิศก สมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า สร้างพระวิหารวัดจุฬามณี

จะเห็นว่า หลักฐาน ๒ ชิ้นหลังที่ยกมาถือเป็นหลักฐานชั้นรองเพราะเป็นการบันทึกหลังจากที่เกิดเหตุการณ์ ส่วนหลักฐานชั้นต้นคือ ศิลาจารีวัดจุฬามณี มีข้อมูลที่ตรงกับพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ

สรุปได้ว่า ข้อมูลจากพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐฯ น่าเชื่อถือกว่าพระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับจันทนุมาศ (เจิม) เพราะให้ข้อมูลที่ตรงกับหลักฐานชั้นต้นคือ ศิลาจารีวัดจุฬามณี ว่าพระวิหารวัดจุฬามณีสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๐๐๘

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานสมัยอยุธยาจากเรื่องที่สนใจ แล้วนำมาประเมินว่าหลักฐานชิ้นใดมีความน่าเชื่อถือ ชิ้นใดไม่น่าเชื่อถือ บันทึกผลการสืบค้น แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อน ๆ หน้าห้องเรียน จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้

๔. การตีความหลักฐาน

การตีความหลักฐาน คือ การทำความเข้าใจว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้ข้อมูลอะไร และข้อมูลนั้นมีความหมายว่าอย่างไร เป็นการใช้เหตุผลเพื่ออธิบายข้อเท็จจริงว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร

การตีความหลักฐานทำให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ สามารถอธิบายได้ว่า เหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นเพราะสาเหตุใด เป็นอย่างไร และมีผลหรือผลกระทบต่อสังคมอย่างไร ในการตีความหลักฐานเราควรตีความด้วยใจเป็นกลาง ไม่ตีความจากความเชื่อของตนหรือตีความเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตีความในขอบเขตของหลักฐาน และตีความตามยุคสมัยของหลักฐาน เนื่องจากต่างเวลาต่างสถานที่ ต่างบุคคล และต่างวัฒนธรรม ย่อมมีทัศนคติ ความเชื่อที่แตกต่างกัน

๔.๑ ประเภทของการตีความหลักฐาน

การตีความหลักฐานมี ๒ ลักษณะ คือ การตีความขั้นต้นและการตีความขั้นลึก

๑. การตีความขั้นต้น เป็นการตีความตามตัวอักษรว่า หลักฐานนั้นบอกอะไรได้บ้าง เช่น มีอะไรเกิดขึ้น ใครทำให้เกิดหรือเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร

โดยที่ผู้ตีความควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่อไปนี้

๑) **ความรู้ด้านภาษา** โดยภาษา ถ้อยคำ และสำนวนโวหารเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เป็นหน้าที่ของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ที่ต้องพยายามทำความเข้าใจให้ได้อย่างถูกต้อง

๒) **ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของช่วงเวลาที่มีการสร้างหลักฐาน** สภาพแวดล้อมในที่นี้หมายถึง ทัศนคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ภาวะทางเศรษฐกิจ และสังคมในสมัยที่มีการสร้างหลักฐาน การเข้าใจในสภาพแวดล้อมดังกล่าวจะทำให้เราเข้าใจในเจตนาของผู้ที่สร้างหลักฐาน

๓) **ข้อมูลที่เกี่ยวข้องครบถ้วน** การตีความหลักฐานชิ้นหนึ่งนั้นนอกจากจะตีความเพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แล้ว เรายังต้องมีพื้นฐานความรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราจะตีความด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะนำข้อมูลที่เราเป็นพื้นฐานมาเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่เราตีความได้ให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

๒. การตีความชั้นลึก เป็นการตีความเพื่อหาข้อมูลที่ผู้บันทึกหลักฐานไม่ได้บอกไว้ตรง ๆ แต่มีแอบแฝงอยู่ในหลักฐานนั้น

ตัวอย่างการตีความหลักฐานสมัยอยุธยา

พระเจ้ามหาธรรมราชาทรงเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัยยิ่งนัก โปรดให้นิมนต์พระภิกษุ มารับพระราชทานอาหารบิณฑบาตในพระราชวังวันละร้อยรูปเป็นนิตย์ ทรงบำรุงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้ เปนสุขด้วยพระกรุณาดุจดังว่าบิดาอันกรุณาต่อบุตร พระเจ้ามหาธรรมราชานี้มิได้ทำศึกกับประเทศใดเลย มีแต่ให้ทำไมตรีกับนานาประเทศอย่างเดียว บ้านเมืองจึงอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากศึกสงครามแลโจรผู้ร้าย จนบ้านเรือนของราษฎรทั้งหลาย ไม่ต้องล้อมรั้วลงสลักลิ้มแลกลอน
ที่มา: ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม ๓ เรื่อง. คำให้การชาวกรุงเก่า หน้า ๑๒๔

จากข้อความในหลักฐาน สามารถตีความขั้นต้นได้ว่า พระเจ้ามหาธรรมราชา กษัตริย์อยุธยา ในเอกสารฉบับนี้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และมีการติดต่อ เจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ แทนที่จะเป็นการทำศึกสงคราม ทำให้บ้านเมืองปลอดภัย สงบสุข แต่เมื่อตรวจสอบเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชพงศาวดารอื่น ๆ พบว่า กษัตริย์องค์นี้ หมายถึง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๒๓-๒๓๐๑) ซึ่งเสด็จขึ้นครองราชย์ด้วยการปราบดาภิเษก และเป็นช่วงเวลากรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองยุคสุดท้ายก่อนกรุงศรีอยุธยาจะล่มสลายใน พ.ศ. ๒๓๑๐ ทั้งนี้ ผู้บันทึกเอกสารนี้มีชีวิตอยู่ในยุครุ่งเรือง ข้อความที่ปรากฏจึงสะท้อนแนวคิด เปรียบเทียบสังคมไทยในยุคก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐

ตัวอย่างการตีความหลักฐานสมัยธนบุรี

“...วันอาทิตย์ เดือน ๓ ขึ้น ๕ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมงเศษ เสด็จออก ณ พระตำหนักสวนมะม่วง จมื่นสรรเพชญ์ภักดีกราบทูลว่า ขุนอินทรไถลาต นายสา ปี่พาทย์ นายน้อยชนะ คบกันลอบลักทำเงิน ตอกตราพดด้วงให้ผิดด้วยพระราชกำหนด พิจารณาเป็นสัจแล้ว ให้ประหารชีวิต เสียบไว้หน้าบ้านระแหง...”
ที่มา: ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๔๐ ภาค ๖๔ เรื่อง พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

จากตัวอย่างที่ยกมาตีความได้ว่า ในสมัยธนบุรีผู้ที่กระทำความผิดนั้นมีโทษสถานร้ายแรง โดยเฉพาะ การผิดพระราชกำหนด ซึ่งสามารถตีความชั้นลึกได้อีก จะเห็นว่าในสมัยธนบุรีที่เพิ่งสถาปนา ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ เศรษฐกิจยังคงอยู่ในช่วงฟื้นฟูบ้านเมืองจากสงครามและความสูญเสียเมื่อครั้ง เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ การกระทำที่ผิดต่อบ้านเมืองและขัดต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจถือเป็นโทษ ที่ร้ายแรงที่สุด

๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตีความหลักฐาน

ข้อมูลที่ได้จากการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถนำมาวิเคราะห์แยกได้เป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ ความจริง ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น

๑. **ความจริง** คือ สิ่งที่มีนัยยะ ไม่เปลี่ยนแปลง และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ไม่มีข้อโต้แย้ง เพราะมีหลักฐานยืนยันแน่นอนจนปราศจากข้อสงสัย ความจริงทางวิทยาศาสตร์หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเห็นได้ชัดเจน เช่น ดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกและตกทางทิศตะวันตก แต่ความจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ จึงมีความซับซ้อนมากกว่า เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเป็นผู้ประกาศอิสรภาพให้แก่กรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๗ เป็นความจริงที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

๒. **ข้อเท็จจริง** คือ ความคิด ความเชื่อ หรือข้อมูลที่ต้องการหลักฐานมายืนยันเพื่อพิสูจน์หาความจริง ข้อเท็จจริงต่างกับความจริง เพราะสิ่งที่เป็นความจริงไม่มีหลักฐานอื่นใดที่จะทำให้ความจริงนั้นเปลี่ยนแปลงไป แต่ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีหลักฐานที่ดีกว่าหลักฐานเดิมมาสนับสนุน

๓. **ความคิดเห็น** เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม อารมณ์ความรู้สึกของบุคคล แล้วแสดงออกมาให้ปรากฏเป็นคำพูดหรือข้อเขียน ซึ่งอาจมีหรือไม่มีหลักฐานประกอบก็ได้ เช่น ความคิดเห็นของผู้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งย่อมแตกต่างกัน แล้วแต่มุมมองของผู้เขียน

ความสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตีความ คือ ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจเรื่องราวในอดีต สามารถแยกแยะเรื่องจริง ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น ออกจากกันได้ สามารถอธิบายเชื่อมโยงถึงสาเหตุ ผล และผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ โดยข้อมูลที่ได้จากการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพราะหลักฐานทุกชิ้นต่างให้ข้อมูลสำคัญทั้งที่เป็นความจริง ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นรวมอยู่ด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม แต่ละกลุ่มร่วมกันเลือกบทความทางประวัติศาสตร์มา ๑ บทความ แล้วร่วมกันวิเคราะห์ว่าข้อมูลจากบทความนั้นมีข้อมูลใดเป็นความจริง ข้อมูลใดเป็นข้อเท็จจริง และข้อมูลใดเป็นความคิดเห็น บันทึกข้อมูล จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าห้องเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ จากนั้นร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้

บทสรุป หลักฐานทางประวัติศาสตร์

๑ ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

- แบ่งตามลักษณะของหลักฐานได้ ๒ ประเภท คือ หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนแบ่งตามความสำคัญได้ ๒ ประเภท คือ หลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง

๒ หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี

- หลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรีมีหลากหลาย เช่น จารึก พระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุโหร จดหมายเหตุชาวต่างชาติ วรรณกรรม หลักฐานทางโบราณคดีและศิลปกรรม บันทึกจากเรื่องบอกเล่า

๓ วิธีการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์

- มี ๒ ลักษณะ คือ การประเมินภายนอกหรือการวิพากษ์ภายนอก เพื่อให้รู้ว่าเป็นหลักฐานจริงหรือปลอม และการประเมินภายในหรือการวิพากษ์ภายใน เพื่อให้รู้ว่ามีข้อมูลในหลักฐานเชื่อถือได้หรือไม่

๔ การตีความหลักฐาน

- การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ การทำความเข้าใจว่าหลักฐานนั้นให้ข้อมูลอะไร แบ่งออกเป็น การตีความขั้นต้น ได้แก่ ข้อมูลที่ระบุไว้ตรง ๆ ในหลักฐาน และการตีความขั้นลึก คือ การทำความเข้าใจกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหลักฐานที่ผู้สร้างหลักฐานได้แอบแฝงไว้
- การตีความหลักฐานสามารถวิเคราะห์ข้อมูลออกมาได้เป็นความจริง ข้อเท็จจริง หรือความคิดเห็น สำหรับนำไปสรุปเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในอดีตให้ใกล้เคียงกับที่เกิดขึ้นจริง

กิจกรรมเสนอแนะ

- นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม แต่ละกลุ่มร่วมกันกำหนดประเด็นทางประวัติศาสตร์ สมัยอยุธยาหรือธนบุรี ๑ ประเด็น รวบรวมหลักฐาน ประเมินหลักฐาน และตีความหลักฐาน ที่รวบรวมมาได้ บันทึกผล และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันกับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ หน้าห้องเรียน

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

- นักเรียนนำหลักการประเมินและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง

คำถามทบทวน

๑. พระราชพงศาวดารที่ผ่านการชำระกับไม่ผ่านการชำระมีความแตกต่างกันอย่างไร
๒. การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้แก่การประเมินอะไร และประเมินอย่างไร
๓. ตามปกติผู้เขียนประวัติศาสตร์ย่อมมีอคติอยู่ไม่มากก็น้อย นักเรียนจะแก้ปัญหอย่างไร เมื่อจะนำงานเขียนลักษณะนี้มาใช้ในการศึกษา
๔. ถ้าเราไม่ทราบอายุของหลักฐานจะเป็นอุปสรรคต่อการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานหรือไม่ อย่างไร
๕. ความคิดเห็นคืออะไร ยกตัวอย่างความคิดเห็นที่นำมาใช้อ้างอิงในการศึกษาประวัติศาสตร์ได้